

Monetarismen í verki

Teir sonevndu «Chicago-boysarnir» HAVA NÚ HAVT HÖVI TIL AT ROYNA TEIRRA TEORIIR EINUM HEILUM LANDI!

Í dag er Chile eftir 10 árum undir einaræðisharranum Pinochet — við Friedmans-teoriini sum figgjarligari leiðbeining — eitt figgjarligt kaos.

Veruleikin eftir 10 árum við Pinochet við þá frælsari marknaðarmekanismu krögvast ekki longur.

Ein ovurstór rokning fyrri það sum varð kallað «tað figgjarliga miraklið» skal nú gjaldast.

Sum dagarnir liða, veksur mótstöðan og einaræðisharðskapurinn hjá Pinochet fer í söguna.

Hetta einaræði, sum hefur fært Chile úti eitt figgjarligt kaos, hóast ovurstóra lánveiting útaniðrá, við eini löðiliga flöðandi inflasjón, 30% av arbeiðarafjöldini við tóttum hondum, í blekta vonloysi.

Útlendsku viðhaldsmennirnir av teirri sokallaðu frælsu marknaðarmekanismuni við Milton Friedman sum stavnamanni, vöru annars ovurkátir, tá Pinochet við blóðdalkaðum hondum tiltuskaði sær maktina frá Alliende, forseta — sí Dagblaðið um hetta evni. Alliende tók leiðsluna í Chile í einum tíðarbili, tá landið

var niðurundir komið figgjarliga, rættuliga tilafturskomið. Men honum vöndu teir magnmiklu lánveitarar bakið.

Það er nú «skæpnens ironi» sum riður Pinochet, at hann kemur at standa fyrri falli við beint somu atfinningum sum undanmennirnir hjá Alliende.

Í felstu av stjórnarárum Pinochets hefur Chile haft «sakkonar» figgjarfrøðingar við dyggum hernaðarligum stuðli til at loysa trupulleikarnar. Hugmyndin hefur verið at gjøgnumtrýsta læruna frá sonevnda «Chicago-skúlanum», uppkallað eftir økonomunum á Chicago universitetinum.

Málsetningurin hefur verið at fáa sum mest av samfelagsins hjólum yvir á privatir hendur, «figgjarligt frælsi og sum minst av samfelagsligari upplægging», sum tað eitur.

Fyrri henda politikk fekk Pinochet rós. Hópur av vitjandi úr útheiminum komu at skoða miraklið: bankamenn, Walter Wriston úr Citybank, David Rockefeller úr Chase Manhattan, sum ekki bert lántu Pinochet pening í stórum, men harumframt röstu hesir fróu lánveitarar Chile, sum verandi «eitt eksempel til eftirfylgjar» fyrri triðja heiminn.

Lánini stuðlaðu eisini Pinochet til at kunna brynja hermeginu sum mest, soleiðis at hann enn er forur fyrri at halda fólkinn undir miskunarelsa jarnhæli sinum.

Men úrslitini — uttanlandaskuldin er omanfyri 20 milliardi Dollars, størsta uttanlandaskuld

pr. íbúgva í heiminum — eru ræðandi.

Figgjarpolitikkurin, modelleraður av tí so mikli umrædda Friedmann, hefur spælt so eiggiliga fallitt.

Chilenska vinnulívið er stutt sagt mergsoðið. Við niðurlögðum tollmarkum, avtöku av innflutningsavmarkingum, hefur ídnaðurinn þá givið upp.

Úrslitini, streymurin av biligum útlenskum brúksvörum, hava undirdýkt marknaðin innlendis, útpint chilensku framleiðsluna.

Men tað gekk so dánt, soleingi peningavirðið í Chile varð fæst læst — pesosvirðið varð 39 í mun til dollaran — og soleingi peningavirðið stóð við, kundu teir mongu figgjar-sjónglørarnir gjalda teirra útlenskú dollarlán.

Í fjór lovaði Pinochet, at hann vildi lata armar og bein høgga av sær, um pesosvirðið fall — hetta var í einum tíðarbili, tá kursurin var undir hørðum trýsti.

Men Pinochet hefur stöðugt bæði armar og bein, men bert eina viku eftir, at hann hevði sagt hetta, fall pesosvirðið í botn. Lækkaði niður í meira enn eina helvt.

Trotabúgvini fóru nú at gera um seg, tað vöru «pappirsvirki», sum eingi verulig framleiðsluvirði bori í sær.

Arbeisloysið er uppá landsbasis 30%, í summum økjum, har neyðin er størst, er arbeisloysið heili 75%.

Eingi ídnaðarvirki av týðningi hava sæð dagsins ljós seinastu 10 árin. Arbeisræðarnir eru niðri á sama lágmarki, sum tá Alliende tók við sum stjórnarleiðari.

Tað eru tey fækstu, sum rokna við Pinochet sum froseta fram til 1989, so sum hann sjálvur hefur sagt.

18 mánaðar er tað longsta, sigur leiðarin av andstöðubólkinum, Kristiligi demokraturni Gabriel Valdes. Tað er alt hann hefur eftir.

Hann verður frákyrður, helst av sinum egnu. Og veginn liggur opin fyrri eini nýggjari samgongustjórn, sum fær sum fremstu uppgávu, at útskriva val og fyrireika fólktaktvöðu um nýggja grundlóg.

Allir flokkar verða tá loyvdir, leggur Valdes aftrat, nevnliga sam-

Pinochet, einaræðisharri í Chile.

gongan sum gongur frá hægri til vinstri, kristiligu demokratir og sosialistaflokkurin hjá Alliende, men kommunistaflokkurin er framvegis ekki loyvður. Hóast neyðin er stór í Chile, er tað týðuligt at merkja sær, at fólkioð væntar sær nakað av tí, sum koma skal.

Skilið er mangan útavalagi vánaligt, kriminaliteturin í býnum stórir og alkoholismen ger um seg av grimd.

Mong eru hungurstýngin. Felagstroð standa uppi í teimum ússalagastu býarpartunum, — og har matgera kvinnurnar til tey sum illa eru fyrri.

«Va Caer, Va Caer, Va Caer», — tað fellur, tað fellur — er eitt av herrópunum, tú hoyrir frá teimum mongu mótmælisgongunum móti hervaldinum í Chile.

Og tað er neyvan ov nógv sagt, at tey flestu leingjast eftir tí degi, tá hernaðarstjórnin fellur.

Men síðan koma rokningarnar.

Sum omanfyri standandi talva lýsir, so er lánpolitikkurin hjá Heimbankanum alt annað enn ópolitiskur.

Men hóast góðviljan móti teimum borgarligu stjórnunum, so má Heimskankinn nú íganga, at lánpolitikkur hansara í fleiri forom hefur verið skeivur

Uppgerðin við hernaðarmeginu er ein — uttanlandaskuldin ein onnur.

Hvørgin er mjúk.

Eitt komandi stýri fær stórar trupulleikar at dragast við. Eisini at taka dagar imillum tað stríð, sum kemur at standa millum tey ovurriku og ta stóru ovurfátæku fjøldina.

Men fremst liggur at fáa landið aftur á fótur — siga tey flestu.

«Vit meta at politiska samgongan er bjargingarbálkan. Í skipsneyð heldur tú teg at tí fyrsta, tí størsta bjálkanum.

Soleiðis tekur ein av leiðarunum í einum av fátækarakvarvernum til.

Vit ynskja ekki eitt Nigaraqua í Chile. Vit ynskja ekki eitt El Salvador.

Okkara ynski er arbeiði — og breyð.

Leiðarin av samgonguni og helst sjálvsagði leiðarin av eini samgongustjórn, Gabriel Valdes, biður um útseting av afturgjalding av uttanlandalønunum.

«Vit vilja gjalda», sigur

hann, «men gev okkum minst 10 ár. Tað fyrsta hjá okkum verður at gera fleggingar í ídnaðin av nýggjum».

«Tað er eina kríggstiggjan, vit mugu hava. Banna innflutningi av luxurvörum — og verja innlendisidnaðin». Hetta sigur leiðarin í landbúnaðinum Domingo Duran.

Til samanlíkingar sum standurin er í dag, so skalt tú heilt aftur í 20-uni. Chile innflytur matvörur í stórum, m.a. úr Danmark og útflytur fisk og grønmeti umframt fóður og mineralir, m.a. kopar.

Í fyrra årshelminginum í ár hevur Danmark útflytt tvífalt so nógv til Chile, sum Danmark hefur keypt úr Chile.

J. Lindenskov

P. S. Samandrættur úr «Kooperationen» — arbejderbevægelsens erhvervstidsskrift, oktober 1983.

